

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ ТА БЕЗПЕКИ
НАСЕЛЕННЯ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІОЛОГІЯ

циклу загальної обов'язкової підготовки
за освітньо-професійною програмою «Цивільна безпека»
підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
у галузі знань 26 «Цивільна безпека»
за спеціальністю 263 «Цивільний захист»
мова навчання: українська

Рекомендовано кафедрою соціальних і
гуманітарних дисциплін на 2024 – 2025
навчальний рік.

Протокол від « 13» січня 2025 року №1

Силабус розроблено згідно робочої програми навчальної дисципліни
«Соціологія».

2025 рік

Загальна інформація про дисципліну

1. Анотація дисципліни

Навчальна дисципліна «Соціологія» спрямована на формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про життя суспільства і закономірності його функціонування. Основною метою освоєння навчальної дисципліни «Соціологія» є ознайомлення здобувачів вищої освіти з концептуальними основами соціології як сучасної комплексної фундаментальної науки про суспільство. В ході вивчення навчальної дисципліни створити умови для придбання знань і умінь з осмислення соціальних явищ і процесів, соціальної структури суспільства; для формування уявлень про можливості соціологічного дослідження у вивченні суспільства; для розвитку здатності до самостійного аналізу та використанню соціологічних знань у професійній діяльності та повсякденній практиці.

2. Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Тетяна ЧУБІНА, завідувач кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін інституту управління та безпеки населення Національного університету цивільного захисту України, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України. Ольга ДУЛГЕРОВА старший викладач кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін інституту управління та безпеки населення Національного університету цивільного захисту України, кандидат історичних наук, доцент
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, кабінет завідувача кафедри. Номер телефону: +38(067)47-03-775
E-mail	chubina@ukr.net
Наукові інтереси	історія України, становище та розвиток національних меншин в іноетнічному середовищі, проблема міжнаціональних відносин та механізми формування національних діаспор, вибори та виборчі процеси, роль особи в історії, історія магнатського роду Потоцьких, причини девіації у молодіжному середовищі.
Професійні здібності	здатність робити навчальний матеріал доступним; творчість у роботі; -вольовий вплив на здобувачів; здатність організувати колектив здобувачів; педагогічний такт; здатність зв'язати навчальний предмет з професійною діяльністю; спостережливість; педагогічна вимогливість.
Наукова діяльність за освітнім компонентом*	Доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України. Автор та співавтор 470 наукових праць у вітчизняних та міжнародних виданнях.

3. Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу.

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру у перший та третій вівторок кожного місяця з 14.00 до 15.30 в кабінеті завідувача кафедри. У разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

4. Мета вивчення дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Соціологія» є: формування у здобувачів вищої освіти соціологічного мислення і соціологічної культури, які виступають ознаками зрілості громадянина і суспільства, вміння використовувати отримані ними соціологічні знання на практиці.

5. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни	<i>обов'язкова</i>	<i>обов'язкова</i>
Рік підготовки	3-й	1-й
Семестр	5-й	2-й
Обсяг дисципліни:		
- в кредитах ЄКТС	3	3
- кількість змістовних модулів	3	3
- загальна кількість годин	90 год.	90 год.
Розподіл часу за навчальним планом:		
- лекції (годин)	20 год.	8 год.
- семінарські заняття (годин)	20 год	
- МКР (годин)	2 год	
- самостійна робота (годин)	46 год.	82 год.
- підсумковий контроль	диференційований залік 2 год	диференційований залік

6. Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити: історія та культура України, філософія, політологія.

Постреквізити: методика і організація наукових досліджень, психологія ділового спілкування, суїцидологія, педагогіка та педагогічна психологія.

7. Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Цивільна безпека» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 263 «Цивільний захист», вивчення навчальної дисципліни «Соціологія» повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання

Програмні результати навчання	ПРН
Аналізувати і прогнозувати суспільні явища й процеси, знати нормативно-правові засади забезпечення пожежної безпеки, питання правового регулювання забезпечення пожежної безпеки об'єктів і територій.	ПРН03.
Самостійно визначати закономірності і аналізувати суспільні процеси, що відбувалися у минулому та відбуваються нині, розуміти їх зв'язки та проводити історичні паралелі.	ПРН 37.

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК, СК
Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	ЗК1
Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя	ЗК2

8. Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. СТАНОВЛЕННЯ СОЦІОЛОГІЇ ЯК НАУКИ.

Тема 1. Соціологія як наука. Предмет, структура та функції соціології.

Література [1,2,14]

Тема 2. Становлення і розвиток соціології. Зародження соціологічної думки в Україні.

Література [1,6,8,15]

МОДУЛЬ 2. СУСПІЛЬСТВО ТА СОЦІОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ ОСНОВНИХ СФЕР СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ.

Тема 3. Суспільство: сутність, типи, тенденції розвитку та соціальна структура.

Література [1,11,12,13]

Тема 4. Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль.

Література [1,11,12,13]

Тема 5. Соціологія девіантної поведінки.

Література [10,11,12,]

Тема 6. Соціальні інститути та соціальні організації.

Література [1, 2, 8]

Тема 7. Соціологія сім'ї.

Література [1, 2,8, 10]

Тема 8. Особистість у системі соціальних зв'язків.

Література [1, 2, 5,10]

Тема 9. Культура як соціальний феномен.

Література [2, 5, 6]

МОДУЛЬ 3. СОЦІОЛОГІЯ ВІЙНИ.

Тема 10. Українське суспільство в умовах війни

Література [1,13, 15]

Модульна контрольна робота

Диференційований залік

6. Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна (денна)форма					
	усього	у тому числі				
	лекції	Практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття (іншівиди заняття)	самостійна робота	модульна контрольна робота	
5-й семестр						
Модуль 1. Становлення соціології як науки.						
Тема 1. Соціологія як наука. Предмет, структура та функції соціології.	9	2	2	5		
Тема 2. Становлення і розвиток соціології.	9	2	2	5		

Зародження соціологічної думки в Україні.						
Разом за модулем 1	18	4	4		10	
Модуль 2. Суспільство та соціологія. Соціологія основних сфер суспільного життя.						
Тема 3. Суспільство: сутність, типи, тенденції розвитку та соціальна структура.	9	2	2		5	
Тема 4. Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль.	9	2	2		5	
Тема 5. Соціологія девіантної поведінки.	9	2	2		5	
Тема 6. Соціальні інститути та соціальні організації.	9	2	2		5	
Тема 7. Соціологія сім'ї.	9	2	2		5	
Тема 8. Особистість у системі соціальних зв'язків.	9	2	2		5	
Тема 9. Культура як соціальний феномен.						
Разом за модулем 2	63	14	14		35	
Модуль 3. Соціологія війни.						
Тема 10. Українське суспільство в умовах війни	7	2	4		1	
Разом за модулем 3	7	2	4		1	
Залік	2					
Разом	90	20	22		46	
Назви модулів і тем	Заочна (дистанційна)форма					
	усьог о	у тому числі				
	лек ції	Пра кти чні (сем інар ські) заня ття	лабор аторн і занят тя (інші види занят тя	самост ійна робота	моду льна онтро льна робот а	
3- й семестр						
Модуль 1. Становлення соціології як науки.						
Тема 1. Соціологія як наука. Предмет, структура та функції соціології.	10				10	
Тема 2. Становлення і розвиток соціології. Зародження соціологічної думки в Україні.	10				10	

Разом за модулем 1	20				20	
Модуль 2. Суспільство та соціологія. Соціологія основних сфер суспільного життя.						
Тема 3. Суспільство: сутність, типи, тенденції розвитку та соціальна структура.	7	2			5	
Тема 4. Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль.	7	2			5	
Тема 5. Соціологія девіантної поведінки.	10				10	
Тема 6. Соціальні інститути та соціальні організації.	12	2			10	
Тема 7. Соціологія сім'ї.	10				10	
Тема 8. Особистість у системі соціальних зв'язків.	10				10	
Тема 9. Культура як соціальний феномен.	10				10	
Разом за модулем 2	66	6			60	
Модуль 3. Соціологія війни.						
Тема 10. Українське суспільство в умовах війни	4	2			2	
Разом за модулем 3	4	2			2	
Залік	2					
Разом	90	8			82	

10. Теми семінарських занять

(збігаються із назвами тем програми навчальної дисципліни)

11. Теми лабораторних занять

(не передбачено навчальним планом)

12. Орієнтовна тематика індивідуальних завдань (самостійна робота)

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час семінарських занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, підготовка презентацій, аналітичний огляд, аналіз практичних та проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень та ін.

- 1) Дискусії в соціологічній науці про предмет соціології.
- 2) Типи соціальних законів.
- 3) Категорії та поняття в соціології.
- 4) Основні риси, що характеризують риси соціального.
- 5) Соціологізм Е.Дюркгейма.
- 6) Теорія соціальної дії М.Вебера.
- 7) Становлення західноєвропейської соціологічної думки. Позитивізм Огюста Конта.
- 8) Найбільш впливові напрями соціології ХХ століття.
- 9) Суспільство: механізми розвитку та руйнування.
- 10) Соціологія війни, як галузь соціологічного знання.

- 11) Рівень престижності вашої майбутньої професії та перспективи його змін.
- 12) Причини та вияви дисфункції соціальних інститутів.
- 13) Трансформація системи соціальних інститутів в сучасній Україні.
- 14) Роль соціалізації у становленні особистості.
- 15) Вплив цінностей особистості на її соціальну активність.
- 16) Соціальні регулятори поведінки людини.
- 17) Духовність – це те, що робить людину людиною.
- 18) Кризові явища у вітчизняній культурі як соціальний феномен.
- 19) Наука і культура як найважливіші компоненти духовного життя суспільства.
- 20) Конфлікти у молодіжному середовищі.
- 21) Розвиток соціології конфлікту в Україні.
- 22) Шляхи та способи подолання міжособистісних конфліктів.
- 23) Умови ненасильницького вирішення міждержавних конфліктів.
- 24) Об'єкт, предмет та функції «соціології війни».
- 25) Ресоціалізація особистості та її проблеми в умовах трансформації суспільства.
- 26) Соціологічні теорії Г. Сковороди.
- 27) Соціальна активність особистості та її роль як об'єкта та суб'єкта суспільних відносин на шляху модернізації українського суспільства і входження України у Європейський Союз та світовий простір.
- 28) Вплив соціальних чинників на соціалізацію особистості.
- 29) Міджконфесійні протиріччя і процеси національної консолідації.
- 30) Соціологічне та соціальне дослідження.
- 31) Вибірка у соціологічному дослідженні.
- 32) Соціометричний метод.
- 33) Середній клас, його роль у стабілізації соціальної системи.
- 34) Соціальна мобільність.
- 35) Види соціальних структур. Маргіналізація.
- 36) Соціальна спільнота та її види як складової соціальної системи.
- 37) Наука і культура як найважливіші компоненти духовного життя суспільства.
- 38) Виникнення і розвиток соціології як окремої науки.
- 39) Розвиток соціальних знань в Стародавньому світі.
- 40) Органіцистські погляди Г.Спенсера.
- 41) Особливості формування та джерела розвитку української соціологічної думки.
- 42) Соціологічні ідеї у творчості М.Драгоманова.
- 43) Генетична соціологія М.Грушевського.
- 44) Соціологія еліти В.Липинського.
- 45) Соціологічні погляди І.Франка.
- 46) Сім'я як об'єкт дослідження соціології.
- 47) Функції сім'ї. Проблема стабільності сім'ї.
- 48) Умови, засоби, механізми і методи вирішення конфлікту.
- 49) Соціологія освіти.
- 50) Самоосвіта. Ефективність системи освіти.

13. Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується в таких формах: навчальні заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

В навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

- методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда); наочні методи навчання (презентації, ілюстрація, демонстрація, спостереження);

- методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний.

- методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад; частково-пошуковий; дослідницький;

-інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; навчання з використанням технічних ресурсів;інтерактивні методи;методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;

- науково-дослідна робота;

- самостійна робота.

14. Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: залік, стандартизовані тести, реферати, есе, презентація власних досліджень, участь у конференціях з репрезентацією власного наукового дослідження у формі тез-доповідей, написання наукових робіт.

15. Критерії оцінювання: форми поточного та підсумкового контролю

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України. Критерії оцінювання знань здобувачів на диференційовану заліку: проводиться під час заліково-екзаменаційної сесії.

16. Форми поточного контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, практичних ситуацій, проектної роботи.

Підсумковий контроль проводиться у формі написання модульних контрольних робіт, складання диференційованого заліку.

17. Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Денна форма навчання

Види навчальних занять	Кількість навчальних занять	Максимальний бал за видами навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за
------------------------	-----------------------------	--	--

			видами навчальних занять	
I. Поточний контроль				
Модуль 1	лекції	2	-	-
	Семінарські заняття заняття*	2	7	14
Разом за модуль 1				14
Модуль 2	лекції	7	-	-
	семінарські заняття*	7	7	49
Разом за модуль 2				49
Модуль 3	Лекції	1	-	-
	семінарські заняття*	1	7	7
Разом за модуль 3				7
	за результатами виконання модульних робіт (модульний контроль)*	1	30	30
Разом за поточний контроль				100
II. Підсумковий контроль (диференційний залік)*				
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100

Поточний контроль.

Поводиться на кожному семінарському занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на заняттях. Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів):

5 балів – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

4 бали – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі, висловлює свої думки, приклади не наводить;

3-2 балів – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми;

1 бал – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки;

0 балів – здобувач не намагається знайти відповіді на питання.

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього семінарського заняття.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з трьох теоретичних запитань. Відповіді на поставленні завдання здобувачів повинні відображати вільне володіння обсягом навчального матеріалу, передбаченого програмою. Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 30 балів):

30 балів – вірно дана відповідь на всі три запитання, роблено відповідні висновки;

20-29 балів – дана вірна відповідь на три запитання, але недостатньо обґрунтовано;

10-19 балів – дана вірна відповідь на два запитання

1-9 бали відповідь дана на одне запитання;

0 балів – відповідь відсутня.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться в усній формі диференційованого заліку.

Критерії оцінювання знань здобувачів на диференційованому заліку (оцінюється від 0 до 20 балів):

15-20 балів – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст теоретичних питань;

10-14 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст теоретичних питань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

7-9 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

4-6 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкриті зміст теоретичного питання.

1-3 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичного питання.

У разі не згоди із результатом підсумкового контролю або порушенням процедури його проведення здобувач має право на їхнє оскарження. Порядок такого оскарження викладений у Положенні про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України.

Оцінювання самостійної роботи. Результати самостійної роботи спеціально не оцінюються, але виявляються під час діагностики знань з навчальної дисципліни.

Навчальний матеріал дисципліни, засвоєний у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль, передбачений робочим навчальним планом, разом з іншим навчальним матеріалом дисципліни і оцінюється за критеріями відповідного підсумкового контролю.

Оцінювання індивідуальних завдань здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних занять, контролюється під час модульного та підсумкового контролів. Оцінювання завдань індивідуальної роботи дисципліни здійснюється в діапазоні від 0 до 10 балів, і залежать від форми виконання індивідуального завдання, наприклад:

Реферат, доповідь: 3 бали – у роботі здобувачі правильно виокремили основні положення з різних джерел, логічно та структурно об'єднали їх, коротко проаналізували та зробили ґрунтовні узагальнюючі висновки. Дотримано усі вимоги щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що включає вітчизняні та іноземні літературні джерела;

2 бали – у роботі здобувачі в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерела, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Дотримано більшість вимог щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що складається лише з вітчизняних літературних джерел;

1 бал – у роботі здобувачі фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерела, не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Не дотримано вимог щодо структурної побудови роботи. Список використаної літератури оформлений не вірно або відсутній;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації:

5 балів – робота виконана у повному обсязі із чітким дотриманням визначеної структури. Робота містить ґрунтовний аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

4 бали – робота виконана у повному обсязі із дотриманням визначеної структури за виключенням деяких елементів. Робота містить аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

3 бали – робота виконана частково із дотриманням визначеної структури, що містить більшість необхідних елементів. Робота містить поверхневий аналіз, висновки та окремі рекомендації з порушеної проблеми;

2 бали – робота виконана частково. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, окремі висновки. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, висновки зроблені не вірно. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Есе: 3 бали – здобувач створює оригінальний за думкою та оформленням письмовий твір відповідно до навчальної ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет, наводить доречні

аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних психологічних проблем; приклади переконливі, конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки (логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно випливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів;

2 бали – **здобувач** самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; наводить доречні аргументи; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за двома показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації;

1 бал – побудований текст характеризується фрагментарністю; сформульована теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладів немає або вони не є доречними;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Групова презентація: 3 бали – усі ідеї подані таким чином, що демонструють глибокі знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації чітко визначена і добре розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, організована. Дотримані прийняті норми культури презентації, автори творчо підійшли до її оформлення. Робота не переобтяжена текстом. Наявні гіперпосилання працюють коректно. Усі учасники групи беруть активну участь у висвітленні презентації;

2 бали – більша частина ідей подані таким чином, що демонструють значні знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації доволі чітко визначена і задовільно розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, у достатній мірі організована. Дотримані прийняті норми культури презентації. Робота дещо переобтяжена текстом, що ускладнює її сприйняття. Наявні гіперпосилання працюють. Переважна більшість учасників групи беруть участь у висвітленні презентації;

1 бал – більшість ідей у презентації виражені нечітко. Тема визначена нечітко і розроблена з помилками. Презентація має порушену структуру або взагалі її не має. Зустрічається багато порушень прийнятих норм культури проведення презентації. Окремі учасники групи або лише один з них може пояснити викладені ідеї;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної недоброчесності;

Проектна діяльність: 5 балів – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. Наявний творчий підхід до вирішення проблеми. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Обґрунтовано використано доцільні методи. Містяться відповідні висновки з якісними і кількісними даними. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач вільно орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання;

4 бали – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з незначними помилками;

3 бали – робота виконана. У роботі визначено об’єкт та предмет дослідження, що потребують уточнення. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить ілюстраційний матеріал, дещо перевантажений текстом, доповідач переважно орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з помилками.

2 бали – робота виконана частково. У роботі невірно визначено об’єкт та предмет дослідження. Використані методи переважно вжито доцільно. Містяться часткові висновки. Презентація проекту перевантажена текстом, доповідач слабо орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з грубими помилками;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. У роботі невірно визначено об’єкт та предмет дослідження або вони відсутні. Використані методи недоцільні. Містяться часткові висновки. Презентація проекту відсутня, доповідач не орієнтується у поданому матеріалі;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної не добросовісності.

18. Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).

3.Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

4. При виконанні індивідуальної (самостійної) роботи здобувач зобов’язаний дотримуватись політики академічної добросовісності. У разі виявлення фактів порушення політики здобувач несе відповідальність згідно «Кодексу академічної добросовісності НУЦЗ України».

19. Рекомендовані джерела інформації

Освітньо-професійна програма «Цивільна безпека» за спеціальністю 263 «Цивільний захист» в галузі знань 26 «Цивільна безпека», рівень вищої освіти – перший, ступінь – бакалавр. Харків: НУЦЗ України, 2022. – 33с.

Основні законодавчі та нормативно-правові акти

1. Декларація про державний суверенітет України. – К., 1991.
2. Конституція України. – К.: Преса України, 1997.
3. Наказ МНС України від 24.01.05 р. № 40 «Концепція соціального і гуманітарного розвитку Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій».
4. Наказ МНС України від 06.03.2008 року № 177 «Про затвердження Настанови з організації соціально-гуманітарної роботи з особами рядового і начальницького складу та працівників органів і підрозділів цивільного захисту».

Базова література

1. Горлач Н.Л., Кремень В.М. Соціологія. Підручник. – К: Центр навчальної літератури. 2019.
2. Городяненко В.Г. Соціологія. Підручник. За ред. Проф. В.Г. Городяненко. - 3-тє вид., перероблене доповнене. - К., 2008.
3. Лапан Т. Д., Химович О. С., Черниш Н. Й. Російсько-українська війна: теорія та практика соціологічного осмислення. *український соціум*. 2022. № 3 (82). С. 28–51. DOI: 10.15407/socium2022.03.028.
4. Пилипенко В. Соціальний діалог і трансформаційні зміни в Україні. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2018. – 184 с.
5. Підлісний М.М., Шубін В.І. Молодь як об'єкт соціологічного аналізу: монографія. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2011. - 270 с
6. Підлісний М.М., Шубін В.І. Філософі цінностей: історія і сучасність / М.М. Підлісний, В.І. Шубін. – Дніпро: Дніпроп. держ. унів. Внутр. справ, Ліра ЛТД, 2017. – 200 с.
7. Підлісний М.М. Аксиологія. Вибрані етюди: монографія/ М.М. Підлісний, В.І. Шубін. – Дніпро: ЛІРА, 2019. – 204 с.
8. Сірий Є.В. Соціологія: загальна теорія та методологія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії. - К., 2009
9. Соціологічна енциклопедія / укладач В.Г. Городяненко. – К.: Академвидав, 2008. – 456 с.
10. Соціологія молоді: навч. посібник. К. Ю. Богомаз, І.І. Мачуліна, Л.М. Сорокіна. – Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2011 – 355 с.
11. Стан сучасного українського суспільства: цивілізаційний вимір: зб. Наук. Пр.. / О.Г. Злобіна, Н.В. Костенко та ін. К.: Ін-т соціології НАН України, 2017. – 198 с. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року: проект – 2017. - К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. – 110с.
12. Українське суспільство: що знаємо, чого не знаємо і чого уникаємо? – К.: Ін-т соціології НАН України, 2017. – 152с.
13. Українське суспільство в умовах війни. 2022 : кол. моногр. / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. члена-кор. НАН України, д.філос.н. Є. Головахи, д.соц.н. С. Макеєва. Київ : Ін-т соціології НАН України, 2022. 410 с
14. Черниш Н.І. Соціологія. Підручник за рейтингово модульною системою. 5-те, вид., перероблене і доповнене. - К.,2009.
15. Черниш Н. Й. Особливості розвитку української соціології в умовах російсько-української війни. *український соціум*. 2022. № 4 (83). С. 9–27. DOI: 10.15407/socium2022.04.009.

Допоміжна література

1. Методологія і методи соціологічних досліджень в Україні: історія та сучасні проблеми. До 70-річчя В. Паніотто за наук. Ред.. В.С. Бакірова, Є.І. Головахи. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2017. – 208 с
2. Болтівець С. Молодь як об'єкт ювенологічних досліджень.- // психологія і суспільство. – 2018. - №4. – с. 94-106
3. Гусак, Н., Чернобровкіна, В., Чернобровкін, В. та ін. (2017). Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс: навч.-метод. посіб.

Київ: НаУКМА.

Інформаційні ресурси

1. Масенко, В. Психологічної допомоги потребують не менш як 60% українців МОЗ. 6 червня. Отримано з: <https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/326709-psihologichnoyi-dopomogi-potrebuyut-ne-mensh-yak-60-ukrayintsiv-moz>
2. Овчар, О., Больман, С. (2022). Результати дослідження «Психічний стан українців під час війни проти Росії». Отримано з: <https://drive.google.com/file/d/1hsNwEdq32p4a5aia24NIQpd61tiyY8mW/view>
3. Черниш Н. <https://doi.org/10.15407/socium2022.04.009>
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 10.01.2023).
5. Восьме загальнонаціональне опитування: психологічні маркери війни. (6 квітня 2022). (2022). Отримано з: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1200_psychomarkers_042022_v_press_0001.pdf
6. Вплив війни на психічне здоров'я – колосальний. 7 червня. Отримано з: <https://ck-oda.gov.ua/novyny-cherkaskoyi-oblasti/vpliv-vijni-na-psixichne-zdorovya-kolosalnij/>
7. В Україні презентували результати першого з початку повно-масштабної війни дослідження психологічного стану населення. (2022). Отримано з: <https://moz.gov.ua/article/news/v-ukraini-prezentovali-rezultati-pershogo-z-pochatku-rovnomasshtabnoi-vijni-doslidzhennja-psihologichnogo-stanu-naselennja-->
8. Понад 8,5 мільйона українців мають ризик психічних розладів через війну, – ВООЗ (2022). 13 вересня. Отримано з: <https://acc.cv.ua/news/ukraine/ponad-8-5-milyona-ukrayinciv-mayut-rizik-psihichnih-rozladiv-cherez-viynu---vooz-87857>

<http://i-soc.com.ua/>

<https://osvita.ua/>

<http://library.nlu.edu.ua/>

<https://fc.vseosvita.ua/>

Розробник:

завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

доктор історичних наук, професор

заслужений працівник освіти України

Тетяна ЧУБІНА